

<http://revped.ise.ro>

Print ISSN 0034-8678; Online ISSN: 2559 - 639X

VIOREL NICOLESCU - THE PERSON, THE RESEARCHER, THE PROFESSOR

Viorel Nicolescu – Omul, Cercetătorul, Profesorul

Gheorghe BUNESCU

Journal of Pedagogy, 2024 (2), 37 - 44

The online version of this article can be found at: <https://revped.ise.ro/category/2024-nr-1-2-lxxii-2/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.
To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Published by:

**CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE**

<http://www.ise.ro/>

<https://rocnee.eu/>

Further information about *Revista de Pedagogie* – *Journal of Pedagogy* can be found at:

Editorial Policy: <http://revped.ise.ro/editorial-policy/>

Author Guidelines: <http://revped.ise.ro/en/author-guidelines/>

VIOREL NICOLESCU – OMUL, CERCETĂTORUL, PROFESORUL

Gheorghe Bunescu*

A fost o șansă a vieții mele să-l întâlnesc și să-l cunosc pe Viorel Mircea Nicolescu – bunul meu prieten de o viață, timp de 53 de ani, consacratul cercetător în domeniul științelor educației, stimatul profesor care a oferit valori ale culturii și educației naționale și universale multor generații de studenți, de masteranzi, de doctoranzi.

L-am întâlnit prima dată pe Viorel Nicolescu în anul 1971 când am început să lucrez ca tânăr cercetător la Institutul de Cercetări Pedagogice din București. Viorel Nicolescu era un tânăr cercetător deja cunoscut pentru lucrări și preocupări în istoria pedagogiei și pedagogia comparată. Ne-am împrietenit repede. Mi-a spus că a fost deținut politic – fiind acuzat pentru niște afirmații în sensul că „mașinile americane sunt mai bune decât mașinile sovietice” și că „Basarabia este pământ românesc.

În anii 1970, o perioadă de relativă deschidere culturală și politică în țară, Viorel Nicolescu și-a pregătit, sub conducerea profesorului Ion Gh. Stanciu, teza de doctorat având ca temă concepția pedagogică a filosofului pragmatist american John Dewey. Am fost la susținerea tezei, apreciată ca profund originală, deschizătoare de perspective noi în cercetarea pedagogică din România acelor ani.

În anul 1982 – când s-a desființat în mod abuziv Institutul de Cercetări Pedagogice și Psihologice, urmare a ceea ce s-a numit „Meditația transcendențială” am fost trimis, ca și alți cercetători științifici din institut, muncitor necalificat. În aceste împrejurări, când unii colegi evitau să comunice, s-a întărit prietenia mea cu Viorel Nicolescu. La începutul anului

* Prof. univ. dr., Alumnoi, București, România.

1990, un grup de cercetători din fostul institut a reușit reînființarea instituției sub numele Institutul de Științe ale Educației. A fost, cred, o șansă pentru realizarea unei relative continuități în necesara cercetare în științele educației. Din grupul de cercetători care au un merit deosebit pentru reînființarea institutului au făcut parte, din câte cunosc: Virgil Radulian, Cezar Bîrzea, Viorel Nicolescu și Eugen Noveanu. Am revenit în noul institut și m-am bucurat să-i reîntâlnesc pe unii dintre foștii colegi cu dorința de a dezvolta cercetările în științele educației, în noile condiții care se iveau. Viorel Nicolescu, ca membru în conducerea Asociației Internaționale pentru Evaluarea Rezultatelor Școlare (I.E.A.) a contribuit la aducerea și realizarea în institut a unor importante proiecte de cercetare internațională, ale căror rezultate au fost publicate în lucrări ale I.E.A. și în Revista de Pedagogie a Institutului de Științe ale Educației. Ca membru al conducerii Asociației Balcanice a Cercetătorilor în Educație, Viorel Nicolescu a contribuit la dezvoltarea participării cercetătorilor și profesorilor din România la conferințe și proiecte de colaborare internațională. Am participat împreună cu Viorel Nicolescu și cu alți cercetători și profesori din România la Forumuri Balcanice de Pedagogie și Educație organizate la București, Belgrad, Istanbul, Salonic, constatând prestigiul internațional de care acesta se bucura.

*

Viorel Nicolescu a realizat cercetări, lucrări valoroase în domeniile filosofiei educației, istoriei pedagogiei românești și universale, pedagogiei comparate înțelegând că folosirea tradițiilor școlii românești și a experienței pedagogice universale se impunea cu necesitate.

Dintre preocupările care l-au consacrat pe Viorel Nicolescu ca un profund exeget ne referim mai întâi la antologia, studiul introductiv, note și comentarii, bibliografie critică privind opera pedagogică a lui *Constantin Narly. Texte Pedagogice (Antologie)*, publicată la Editura Didactică și Pedagogică (București, 1980) în cadrul colecției Pedagogia Secolului XX.

În studiul introductiv, intitulat semnificativ „*Universul pedagogiei regândit: Constantin Narly*” se relevă că, pentru Narly „întreaga istorie a pedagogiei este ... istoria idealurilor care au stăpânit mentalitatea diverselor epoci, idealuri pe care educația a tins să le realizeze în om” (cf. C. Narly, *Pedagogia generală*, București, Cultura Românească, 1938, p.154). Ca ideal al

educației, personalitatea este înțeleasă de Narly ca fiind „maximum de desăvârșire într-o ființă umană a originalității sale specifice, în cadrul principiului social, principiu prin care se înțelege armonia productivă cu mediul” (cf. C. Narly, op. cit., p. 232). Viorel Nicolescu remarcă în mod profund „similitudinea unui atare punct de vedere cu cel formulat anterior de John Dewey”. Pentru Dewey „prima îndatorire a organismului social numit școală constă în a furniza un mediu simplificat” (cf. John Dewey, *Democrație și Educație. O introducere în filosofia educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 19).

Lucrarea realizată de Viorel Nicolescu are un număr impresionant de **note și comentarii**, rezultat al unei excepționale erudiții. Lucrarea antologică reușește în încercarea, menționată în **Notă asupra ediției**, de a reconstitui „un demers spiritual complet” al complexe personalități a profesorului Constantin Narly, oferind o imagine reprezentativă asupra uneia dintre cele mai durabile opere ale pedagogiei românești. Pentru demersul spiritual al profesorului Constantin Narly este pe deplin edificatoare Cuvântarea rostită la Teatrul Național din Cernăuți de Ziua Eroilor (18 mai 1939), intitulată *Cultul eroilor* (publicată în Revista de Pedagogie, anul IX, ianuarie-iunie 1939, caietul I-II) din care Viorel Nicolescu citează în cadrul **Bibliografiei critice**: „Educația eroică este un fel de potențare maximală a educației profesionale, este educația profesiei de om, în afară și pe deasupra diversității profesiunilor particulare”.(p. 422 din Antologie)

Lucrarea antologică a lui Viorel Nicolescu privind durabila operă pedagogică a lui Constantin Narly și demersul spiritual al acestuia își păstrează o deplină importanță în contextul dezbaterilor actuale în care se încearcă minimizarea rolului idealului în educație. Consecințele unei asemenea minimizări pot fi grave, având în vedere incertitudinile și riscurile actuale privind viitorul lumii.

Viorel Nicolescu dezvoltă cercetarea în România a operei celui considerat unul dintre cei mai mari teoreticieni ai educației prin lucrarea referitoare la *John Dewey. Trei scrieri despre educație: Copilul și curriculum-ul, școala și societatea, Experiență și educație* cu studiu introductiv, note și comentarii, bibliografie critică de Viorel Nicolescu; traducere de Ioana Herseni, Viorel Nicolescu, Octavian Oprică (Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977) carte oferită cu dedicație de prietenie din partea Ioanei

Herseni și a lui Viorel Nicolescu. În studiul introductiv intitulat expresiv *John Dewey – un filosof al experienței* se reliefează că Dewey promovează o **variantă a pragmatismului: funcționalismul** sau, cum i-a spus el, **instrumentalismul**. Esența **instrumentalismului** pragmatic, a **empirismului naturalist** sau a **naturalismului umanist** promovat de Dewey, rezidă, după propria-i subliniere, în conceperea cunoașterii și practicii drept mijloace de a îmbogăți calitatea experienței umane.

Pentru rezolvarea adecvată a problemei raportului dintre copil și curriculum Dewey precizează: să abandonăm noțiunea de obiect de studiu înțeleasă ca ceva fix și gata elaborat în sine, în afara experienței copilului; să încetăm să considerăm experiența copilului ca pe ceva fixat; să o privim ca pe ceva fluent, embrionar, vital; numai atunci ne vom da seama **că atât copilul, cât și curriculum-ul sunt numai două limite care definesc un singur proces.**

În studiul introductiv se relevă că, în concepția lui Dewey, **educația este o dezvoltare în, prin și pentru experiență**, iar experiența este o tranzacție continuă; **experiența umană este o tranzacție reconstititivă**. Problema centrală a unei educații bazate pe experiență este să selecteze tipul de experiențe actuale care să trăiască **fructuos și creativ** în experiențele subsecvente, subliniază Viorel Nicolescu. Se ajunge astfel la ceea ce Dewey numește definiția tehnică a educației: **ea este acea reconstrucție sau reorganizare a experienței care se adaugă la înțelesul experienței precedente și care mărește capacitatea de a dirija evoluția experienței care urmează**. Studiul introductiv relevă că în concepția lui Dewey privind **educația din punct de vedere social** fiecare ființă umană, constitutivă a unui grup social, se naște imatură, fără limbaj, convingeri, idei – fără experiență. Fiecare individ matur, purtător al experienței de viață a grupului respectiv, dispăre cu timpul și totuși viața grupului continuă. **Educația, în sensul ei cel mai larg, arată Dewey, este mijlocul pentru menținerea acestei continuități sociale a vieții**. Educația trebuie să selecteze determinantele fundamentale ale unui anumit tip de experiență și să le structureze astfel încât ele să poată fi transmise și înțelese într-o ordine progresivă. școala devine astfel un **mediu social purificat**. Mediul educativ trebuie să ofere școlarului posibilitatea de a depăși limitele experienței grupului social în care s-a născut. **Educația înseamnă acțiunea de a oferi condițiile**

ce asigură creștere sau adaptarea la viață indiferent de vârstă. Viața are o calitate intrinsecă și această calitate constituie obiectul educației.

În *Experiență și educație*, temeinicia principiului că educația, pentru a-și realiza scopurile, atât pentru elev, cât și pentru societate, trebuie să se bazeze pe experiență – ca o experiență de viață a unui individ – îi apare lui Dewey ca evidentă.

Reținând ca într-o deviză esența educației progresiviste, așa cum reiese aceasta din opera rodnică a lui Dewey, Viorel Nicolescu adoptă formula următorului ciclu procesual: **experiență și educație, educație și acțiune, acțiune și gândire, gândire și cunoaștere**. Pedagogia lui Dewey promovează ideea unei educații ca proces de creștere experiențială a ființei ce semnifică „reconstruirea întru dezvoltare a unui om deschis spre un univers deschis” încheie Viorel Nicolescu studiul său introductiv la opera celui socotit cel mai mare filosof al educației.

În profundul studiu introductiv la volumul *John Dewey – Fundamente pentru o știință a educației* (Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992), Viorel Nicolescu conturează **principiile fundamentale ale pedagogiei sale**: activitatea practică este sursa cunoașterii; conformitatea educației cu viața; continuitatea educației **potrivit concepției sale despre viața socio-morală, pentru progresul moral**. Dewey relevă că **este fundamentală distincția** între ideile morale care au devenit o parte a caracterului și, ca atare, o parte a motivelor în funcțiune ale comportamentului și ideile despre acțiunea morală care pot rămâne inerte și ineficiente. Educația morală nu se poate limita la instruirea morală (despre morală) și nici la educația cetățenească (capacitatea de a vota, de a respecta legile etc.), ci copilul trebuie educat să aibă capacitatea de autoconducere și de a-și asuma poziții de responsabilitate. **Singurul mod de a se pregăti pentru viața socială este acela de a practica viața socială în școală**. Formarea morală nu trebuie să devină „patologică” (să pună accent pe corectarea greșelilor) și nici „formală” (să pună accent pe deprinderi create **ad-hoc**). Deprinderea morală la care trebuie să se raporteze toate deprinderile școlare se constituie din interesul pentru bunăstarea comunității, un interes care este intelectual și practic, ca și emoțional. „Individul trebuie să aibă **forță de caracter**”.

Aceasta implică educația atât pe latura intelectuală, cât și pe latura emoțională; se impune atât formarea judecăților (morale), cât și a unei reacții emoționale, a sensibilității față de ceilalți, față de scopurile și motivele celorlalți.

Nicolae Sacaliș și Viorel Nicolescu sunt autorii studiului introductiv, a tabelului cronologic, a notelor și comentariilor la lucrarea *John Dewey – Democrație și educație. O introducere în filosofia educației*. (Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972). Autorii au meritul de a releva, în studiul introductiv, relația de profunzime dintre educație și democrație, așa cum apare în opera unuia dintre cei mai mari teoreticieni ai educației.

În fiecare dintre studiile introductive, notele și comentariile lui Viorel Nicolescu la volumele publicate privind mari personalități ale gândirii pedagogice găsim numeroase idei originale și profunde, cât pentru un întreg volum. Viorel Nicolescu are o largă, prestigioasă recunoaștere a meritelor sale în domeniile filosofiei educației, istoriei pedagogiei și pedagogiei comparate. Ca un adevărat hermeneut al istoriei culturii și educației, Viorel Nicolescu interpretează cu erudiție sensurile cultural-spirituale ale operelor pedagogice la care se referă. În același sens larg, cultural-spiritual s-a exprimat Viorel Nicolescu ca profesor.

*

După 1990, Viorel Nicolescu – numit fiind în conducerea Institutului de Științe ale Educației și în calitatea sa de profesor universitar – în continuarea preocupărilor sale, a realizat cercetări și a susținut – inclusiv prin lucrările de doctorat pe care le-a coordonat – cercetările realizate de tinerii generații de cercetători privind „școlile alternative”. Viorel Nicolescu a participat la demersurile și deciziile reformatoare privind înființarea primelor „școli alternative” în sistemul educațional din România.

Viorel Nicolescu a fost profesor universitar titular la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din Universitatea București și profesor asociat la Universitatea de Petrol și Gaze din Ploiești; a predat mai ales cursuri de istoria pedagogiei și de pedagogie comparată. După împlinirea vârstei de pensionare a continuat activitatea didactică fiind profesor emerit și conducător de doctorat.

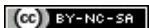
L-am cunoscut pe Viorel Nicolescu ca profesor conducător de doctorat în contextul în care am participat împreună în cadrul unor comisii de doctorat la care profesorul Viorel Nicolescu era coordonator. Am remarcat elocuțiunea discursului profesorului în transmiterea ideilor sale culturale, filosofice, pedagogice îndrumătoare, cât și elocința expunerii în limbajul academic, precum și exigența firească în evaluarea doctoranzilor – care ținea seama și de valoarea morală a persoanelor evaluate ca doctoranzi. A contribuit astfel la pregătirea multor generații de studenți, de doctoranzi, care vor putea continua activitatea practică și de cercetare științifică în educație.

L-am întâlnit ultima dată cu câteva zile înainte de tragicul sfârșit. Am mers la el acasă într-o vizită prietenească și l-am găsit preocupat de faptul că trebuia și dorea să meargă la facultate pentru prezentarea referatului său la o teză de doctorat pe care o conducea, însă nu se simțea prea bine. Din păcate, timpul nu a mai avut răbdare ...

Cred că puternica motivație generatoare de energie sufletească și dătătoare de sens moral-spiritual a activității și vieții profesorului Viorel Nicolescu (mi-a mărturisit că cel mai mult dorea să fie profesor) a constituit-o un ideal general uman al Binelui; de la nevoia sufletească firească a unor relații interumane practice morale armonioase, de bunăvoință, la gândirea și dorința de acțiune privind lucrul bine făcut în activitatea profesională de cercetare științifică și de profesor. În diferite împrejurări ale vieții exprima atitudinea de libertate personală în asumarea unor decizii responsabile.

Încă resimțim lipsa lui Viorel Nicolescu ... Cred că mai avem nevoie – în societate și în educație, în această lume cu vremuri tulburi, cu incertitudini și riscuri – de personalități de elită culturală, morală, intelectuală, care, învingând vicisitudinile vieții, pot să se străduiască în continuare, cu iubire, credință, nădejde întru exprimarea liberă, responsabilă a fiecărei persoane.

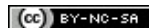
The online version of this article can be found at:
<http://revped.ise.ro/category/2024-en/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

*To view a copy of this license, visit
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>
or send a letter to Creative Commons,
PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.*

Versiunea online a acestui articol poate fi găsită la:
<http://revped.ise.ro/category/2024-ro/>

Această lucrare este licențiată sub Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

*Pentru a vedea o copie a acestei licențe, vizitați
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>
sau trimiteți o scrisoare către Creative Commons,
PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SUA.*